

MOLEN COMMISSIE **noordhorn**

Jaarverslag

1995

Molencommissie
Noordhorn

de Fortuna
Noordhorn

Jaarverslag molencommissie Noordhorn over 1995

Om aan de sleur van de tien voorgaande jaarverslagen te ontkomen is dit jaar gekozen voor het weergeven van enkele soms opmerkelijke data uit het maalboek (logboek).

Op 2 januari werd gekeken of de oud-nieuwjaar viering nog schade aan de molen had toegebracht. Behoudens drie uitgebrande vuurpijlen op de stelling, werd niets gevonden (toch gevaarlijk, een pijl zal maar in de kap blijven zitten, denk aan de molen in Stiens een paar jaren geleden).

Op 4 maart is het zeer waterkoud met windkracht 4 à 5 uit het oosten. We hebben twee uur gewacht op een politieke partij om haar vlaggen te hijsen i.v.m. de verkiezingen voor de provinciale staten. De partij bleek dit vergeten te zijn en wij zijn nu helaas de naam van deze partij vergeten.

Op 6 maart brengt beroepsmolenaar Piet Reitsma uit Oldehove ons 22 zakken graan om te malen voor veevoer. Tevens ontvangen we van een p.p. (politieke partij, niet die van 4 maart) haar vlaggen. Deze kunnen drie dagen blijven hangen, tot de met de dag van de verkiezingen voor de provinciale staten op 8 maart (en dat tikt aardig aan, zegt de penningmeester).

Op 11 maart breekt tijdens het malen voor Piet Reitsma, er was slechts één zak gedaan, de riem van het luiwerk. Ondanks windkracht 4 à 5 uit het zuid-zuidwesten betekende dat veel lichamelijke arbeid.

Op 25 maart werd dank zij directe hulp en financiële toezegging van de gemeente (Harm Eding) een nieuwe riem via de heer Poort uit Zuidhorn geïnstalleerd. Met zeilen op werd gemalen. Helaas nu willen de remkleppen niet meer dicht.

Op 15 april werd met windkracht 3 á 4 uit het westen, remkleppen open en zeilen op toch nog 6 zakken gemalen.

Op 22 april werd met windkracht 3 uit het oosten, remkleppen open en zeilen erop de laatste zakken voor Piet Reitsma gemalen. Ondanks het kleppen probleem, blijkt het gevluucht goed te trekken. Met 100 jaar toch nog een prima werkpaard mits je haar maar af en toe toespreekt.

Op 29 april om 8 uur kwam en de vlag en wimpel in top in verband met koninginnedag. De wind kwam uit het zuidoosten en gedraaid met de zeilen op. s'Middags stond de molen in de vreugd.

Op 4 mei werd de molen om 17.30 uur in de rouw gezet en de vlag halfstok gehesen.

Op 5 mei de vlag in top en vlaggetjes tussen de wieken en molen in de vreugd.

Fortuna

lokt bijna 300 molenfans

■ In Noordhorn namen veel belangstellenden een kijkje in de molen.

© Omke Oudeman

Van onze verslaggever
Bouwe van Norden

NOORDHORN – Als het bezoekersaantal van de Fortuna in Noordhorn maatgevend is, lijkt de Nationale Molendag dit jaar iets minder kijkers naar de windreuzen te hebben gelokt dan in 1994. Op de kop af 293 mensen lieten zich zaterdag rondleiden door deze dankzij een stevige bries met gezwinde spoed malende achtkante bovenkruier. Vorig jaar waren dat er ongeveer 350.

De vrijwillige molenaars van de Fortuna hadden de wind overigens toch nog enigszins mee doordat er tegelijkertijd een braderie werd gehouden in Noordhorn. Dit evenement

zorgde volgens J.S. Wecke voor wat extra drukte in de molen, waarin voor de gelegenheid ook een expositie van schilderijen, poppen en beeldjes van mevrouw R. Graeler-Moedt uit Zuidhorn was ingericht. Het naar zijn mening te negatieve en misleidende weerbericht zette, zegt hij, echter een rem op het aantal fietsers dat de Fortuna aan deed. Wecke vermoedt dat sommigen hebben afgezien van deelname aan een ANWB/VVV-fietsstocht langs de molens uit vrees voor harde tegenwind.

In de maal- en pelmolen in Noordhorn konden bezoekers als vanouds genieten van de gelijke, antieke techniek. Ze zagen zware balken en forse houten tandwielen onder ritmische

bijgeluiden graan tot meel vermalen. Ook was er gelegenheid de licht bestoven vrijwillige

molenaars het hemd van het lijf te vragen. Daarnaast werd zo nu en dan door vrijwillig molenaar Klaas Hekker op de steenzolder het 'billen' gedemonstreerd. Niets om je voor te schamen overigens, maar gewoon een techniek om molen-

stenen met welgemikte hamerslagen te prepareren voor hun taak.

Vrijwillig molenaar Wecke onthulde dat de Fortuna, eigendom van de gemeente Zuidhorn, tot zijn genoegen steeds meer de oude sociale functie te-

MOLEN COMMISSIE **noordhorn**

rugkrijgt in het dorp. Volgens hem is het al diverse keren voorgekomen dat mensen - bij overlijden en feestelijkheden - gevraagd hebben de wieken van de molen in respectievelijk de rouw- of de vreugdestand te zetten. Hij zou er vermoedelijk

zeer mee in zijn nopjes zijn als de Fortuna vanwege eigen geluk de vreugdestand eens kon aannemen. Bijvoorbeeld wanneer er subsidie afkomt voor de restauratie van het tweede koppel maalstenen, dat nu noodgedwongen stil ligt.

Nieuwsblad van het Noorden, 15 mei 1995

Op 13 mei molendag met een expositie van olieverfschilderijen, poppen en boetseer-werk door mevrouw R.Graeler-Moedt te Zuidhorn. Op de begane grond een kaarsen-expositie. Veel publiek gehad en het was gezellig druk. Tevens was er die dag de jaarlijkse braderie in de Langestraat.

Exposities

In Noordhorn (tevens meelverkoop) zijn olieverfschilderijen, karakterpoppen en stenen beeldjes van mevrouw Graeler te bewonderen. De bezetting en de bevrijding staan centraal in Grijpskerk en in de Wes-

terhorner poldermolen in Gaarkeuken wordt de werking van een poldermolen toegelicht. In **Feerwerd** en **Oldehove** zetten de beroepsmolenaars Rolf Wassens en Piet Reitsma de deuren open voor publiek. Fraaie poldermolens zijn te zien bij **Aduard** en **Leegkerk**.

*Reekster
Cowanant
11 mei 1995*

Op 16 mei kwam radio noord op de molen. Er werd een vraaggesprek met de exposante en een vrijwillige molenaar uitgezonden. Dit was goed voor de P.R. (public relations).

Op 10 juni windkracht 2 à 3 uit het zuiden en regen. De molen is opgeruimd.

Op 24 juni gedraaid met windkracht 3 à 4 uit het noord-noordoosten. Het smeewerk is gecontroleerd. Het veldkruis aan de noordzijde is in elkaar gezet. De meelpijp van maalkoppel twee is gesloopt. Daarvoor zijn planken op maat gezaagd en aan elkaar gelijmd.

Op 27 juni heeft een besloten gezelschap de molen bezocht. De molen draaide met windkracht 3 uit het noord-oosten en volle zeilen. De Britse professor uit Jamaica (my wife is going to be a miller) heeft genoten.

Op 29 juli hebben drie Canadezen de molen bezichtigd. Het was windstil, maar desondanks vonden ze het prachtig.

Op 9 september was het tijdens monumentendag verschrikkelijk vies weer. De molen was gesloten wegens restauratie-werkzaamheden.

In september heeft de molenbouwer Jellema de achtkant geteerd, de kap geteerd, de roosterhouten geverfd, staart en schoren geverfd, molen gesmeerd (je kunt nu de molen bijna met een pink rondraaien), remkleppen gemaakt (werken nu weer perfect, was sinds 1910 niets aan gedaan), metselwerk rondom zonodig opnieuw gedaan of ingevoegd.

Op 28 september zijn 25 scholieren uit Oldenburg op bezoek geweest.

MOLEN COMMISSIE **noordhorn**

Op 7 oktober hebben we gedraaid met windkracht 2 à 3 uit het zuidwesten. De stenen achtkant is geveerd en verder is aan de meelpijp gewerkt.

Op 21 oktober is bij windstil weer een blind echtpaar uit Zuid-Afrika op bezoek geweest. Zij hadden zich bij de familie Wieringa uit Zuidhorn voorbereid met een model van de molen. Zij hebben alles kunnen voelen en zijn zelfs in de kap geweest. Deze mensen hebben bijzonder genoten en het gaf ons een groot gevoel van voldoening.

Op 28 oktober hebben de heer en mevrouw Wieringa ons een nieuw gastenboek aangeboden als dank. Tevens kwam die dag de historische kring in verband met opnames voor een film over Noord- en Zuidhorn. Zij zijn ruim 90 minuten bezig geweest. Dertig jaar geleden hebben ze een film gemaakt over een aantal onderwerpen in beide dorpen en dat gaan ze nu opnieuw doen, hetgeen leuk is vanwege de veranderingen, die plaats gevonden hebben.

Op 11 november is met windstil weer de molen klaar gemaakt voor de lampionkeuring. Er zijn veel kinderen geweest en er heerste een gezellige sfeer. Ook de wethouder Hielema kwam langs, hetgeen ons goed deed. s'Avonds was er zelfs genoeg wind om de molen even te laten draaien.

Op 25 november werd sinterklaas verwelkomd met de vlag in top. De verlichting werd nagekeken en klaar gemaakt voor de Kerst.

24/7 Védjen meg a maluc istene
Kénénjüs, nagy an éreles uet,
binke lehet ara, nagy est az
én nevelés mihéltén Túlja,
megörí a hazánnyalát!
Külön kénénjüs a kedves
vendéglátást, nevelés nagy arátát.
Kénénjüs, komni évelig öire
a maluc!

95. VII. 24.

Karác Pires,
Kris HZ

Mogyarország
TATA

In zijn gloriejaren

had de Fortuna sociale functie

U kent ze wel. Van die mensen die geheel en al hun eigen gang gaan. Onconventioneel, eigenzinnig en - soms - heel opvallend. Van die mensen die als het ware boven het maaiveld uitsteken. Verslaggeefsters Ellis van Wees, Shyra Hueting en Elisabeth Post zoeken uit wat hen beweegt.

Boven het maaiveld

door Elisabeth Post

Als er iemand is die zich in de geschiedenis van de Noordhorner maal- en pelmolen de Fortuna heeft verdiept, het ongetwijfeld J.S. Wecke. De 64-jarige vrijwillige molenaar uit Noordhorn weet niet van ophouden als hij eenmaal aan het vertellen is. Wecke legt ook maar al te graag uit hoe de molen technisch in elkaar steekt. Hij ratelt door over de werking van de maalstenen en laat zien hoe de pelsteen in elkaar steekt. Wecke houdt van de Fortuna, maar is toch van plan volgend jaar een punt te zetten achter de verantwoordelijkheid die hij dan tien jaar heeft gedragen.

Behendig schiet de fanatieke molen-freak een wiek in van de Fortuna. Enthousiast roept hij naar beneden dat het uitzicht vanaf die hoogte nog veel mooier is dan die vanaf de omloop van de molen. "Nu ben ik nog fit genoeg om dit te doen, maar ik wil over een aantal jaren niet dat ik krakemikkig ben en die wiek in klim omdat het zo nodig moet," zegt hij als hij weer veilig op de houten planken staat.

Tien jaar geleden behaalde Wecke het diploma voor vrij-

willig molenaar. De toenmalige bewoner -'ik geloof dat het een psychiater was'- van het karakteristieke molenhuis onttekende een handtekeningenactie voor het behoud van de in verval geraakte molen. Het enige dat Wecke deed voor de Fortuna was het plaatsen van een handtekening. Toen hem,

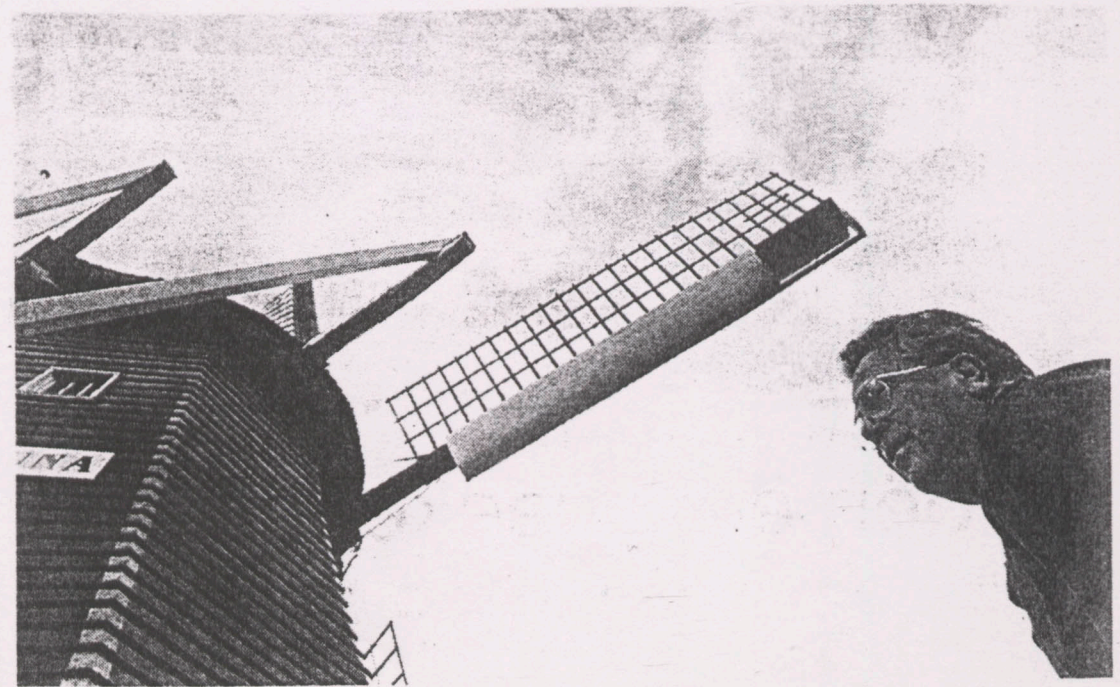
nadat de molen was gerestaureerd, werd gevraagd, deel te nemen aan een cursus voor vrijwillige molenaar, zei Wecke spontaan 'ja'. "Ik wist niet eens wat de cursus inhield." De in Arnhem geboren en getogen import-Noordhorner heeft het later geweten. Om de molen te kunnen bedienen is hij anderhalf jaar lang in de leer geweest op de - begin mei door vuur verwoeste - molen de Hoop in Garsthuizen.

Negen jaar geleden behaalde Wecke het diploma en sindsdien is hij iedere zaterdagmorgen op de Fortuna te vinden; samen met vijf andere vrijwilligers. Tijdens een rondleiding door de Fortuna vertelt Wecke honderduit over de werking van de door wind aangedreven molen. "We gebruiken

geen electromotor, dat hoort niet zo," verklaart de vier jaar geleden gepensioneerde werknemer van de Nederlandse Spoorwegen (NS). Wecke is iedere keer weer als hij uitlegt hoe het mechanisme werkt, onder de indruk van de bouwkunst van onze voorvaderen. "Het zit allemaal zo perfect in elkaar. Alles is precies uitgebalanceerd."

Als Wecke zo gedreven over de Fortuna praat, lijkt het wel alsof hij het jammer vindt niet in de tijd te hebben geleefd dat de molens, zo rond 1600, in opkomst waren. Toch verlangt de Noordhorner daar allerminst naar. "Het was wel ruig in die tijd hoor." Uit jaaroverzichten bleek dat in 1650 de molen toebehoorde aan een jonkheer die het alleenrecht

van de wind bezat. Hij was de enige in de wijde omgeving waar boeren verplicht hun graan moesten laten malen. "Het leven was hard." Eén van de leuke aspecten uit die tijd vindt Wecke dat de molen een sociale functie had. "Tijdens het wachten tot het graan was gemaal, wisselden de mensen de nieuwtjes met elkaar uit. Want wat moesten ze anders?"

■ Amateur-molenaar Wecke vindt molens interessant, maar z'n passie is het niet.

Opmerkingen:

1 Tijdens het maaljaar is de verantwoordelijke wethouder voor molenzaken drie keer op de molen geweest. Met de technische man van de gemeente in deze, de heer Harm Eding, was er frequent en goed overleg.

Van de gekozen gemeente raadsleden (vier ervan wonen in Noordhorn) is er slechts één, driemaal op de molen geweest. De heer Koot (zonder zijn politieke kleur te vermelden) toonde die belangstelling welke men van een gekozen vertegenwoordiger mag verwachten. Jammer dat de andere kleuren er niet geweest zijn. Een bezoek aan de molen, kan ongeacht het seizoen, rustgevend, verhelderend (in meerdere opzichten), ordenend werken en is een bron van initiërende inspiratie. Nu, heden ten dage ook van gemeente raadsleden een budget neutraal bewustzijn, flexibele opstelling en een van daden drang omraamde houding wordt verwacht, kan een bezoek aan de Fortuna, alleen maar positief werken.

2 De molen heeft een sociale functie, zie hiervoor de activiteiten op 29 april, 4 en 5 mei. Vanaf de molenstelling heeft men een goed zicht op en over het dorp en in de Langestraat. Iedere zaterdag houden wij ons hart vast voor het verkeer in de Langestraat. Volgens de wet der grote aantallen moet er binnenkort een formidabele klap komen. Jammer voor de eventuele slachtoffers, het was aan te zien komen. Vijftig procent van de voertuigen houdt zich niet aan de aangegeven snelheid. Gaarne stellen wij de molenstelling ter beschikking aan de gemeenteraads commissie verkeer (met het blote oog zijn de nummerplaten goed te lezen). Mogelijk kan er dan nog iets preventiefs geschieden. Diezelfde commissie kan dan ook een blik op de rijksstraatweg werpen. Tachtig is prachtig maar voor velen daar niet. De molens te Grijpskerk, Oldehove en Noordhorn zouden best als bewakingspost voor de kleine dorpen kunnen dienen. Waar kun je beter een goed overzicht van de infrastructuur krijgen? De band tussen gekozenen en bevolking kan hier gelegd en versterkt worden.

3 Ons commissielid Bert Iedema heeft in verband met persoonlijke omstandigheden de commissie moeten verlaten. Wij wensen hem veel succes met zijn nieuwe werk. Waarschijnlijk hebben wij over één jaar en zes maanden een groot feest. Onze buurvrouw Tineke van der Bos zal dan in het bezit zijn van het diploma vrijwilliger molenaar. Met graagte nemen wij haar nu ook in de commissie op als nieuw lid.

4 We zijn in 1995 ongeveer 400 uur (vorig jaar 600 uur) in de molen aan het werk geweest. Doordat wij op open monumentendag niet open waren, is het bezoekersaantal (370) veel kleiner uitgevallen dan in 1994, maar toen had de molen een centrale functie met open monumentendag.

Preventief onderhoud voor 1996 is nodig:

- Wolfsdak achter keuvelens zwart verven
- Houten achtkant voor 2e keer verven
- Tweede koppel maalstenen maalvaardig maken
- Aanleggen waterleiding naar stellingzolder
- Stenen achtkant witten (eigen beheer)
- Stelling en balie bijwerken (eigen beheer)
- Alle zolders binnen, muren en houtwerk bijwerken en verven (eigen beheer).

MOLEN COMMISSIE **noordhorn**

Voor **onderhoud op de middenlange termijn** (1 à 2 jaar) is vervanging van de staart en schoren (20.000 à 25.000 gulden) nodig.

Voor **onderhoud op de lange termijn** (niet te lang) is vervanging van het gevlucht (de beide roeden, 30.000 à 35.000 gulden) nodig.

Met **molendag in 1996** zal er een expositie van en over beren zijn. Mogelijk zal er een berengeleider met een echte dansende beer aanwezig zijn.

Hierbij willen wij een ieder danken, die de molen in 1995 een goed hart heeft toegedragen.

De molencommissie bestond gedurende dit verslagjaar uit de volgende personen:

D.M. van der Sluis	voorzitter en penningmeester na 1-10-95
J.S. Wecke	secretaris, vrijwillige molenaar
L.W.J. Iedema	penningmeester tot 1-10-95
K. Hekker	vrijwillige molenaar
S.J. Pijl	vrijwillige molenaar
T. van der Bos-Van Oostveen	vrijwillige molenaar in opleiding vanaf 1-10-95 (v.m.i.o.)

Namens de molencommissie Noordhorn

D.M. van der Sluis (voorzitter)

J.S. Wecke (secretaris)

Verslag wordt aangeboden aan:

- Bestuurscommissie molens gemeente Zuidhorn
- Leden molencommissie
- Vereniging Dorpsbelangen Noordhorn
- Donateurs molencommissie Noordhorn
- Vrienden Groninger Molens
- "Zelfzwichter"
- V.V.V. Grijpskerk en Zuidhorn
- Museum Wierdenland te Ezinge
- Secretariaat "Open monumenten dag"
- Belangstellenden